

Unapređenje prevencije kardiovaskularnih bolesti u Istarskoj županiji

Kardiovaskularne bolesti (KVB) najveći su globalni javnozdravstveni problem i vodeći uzrok smrtnosti u razvijenim zemljama svijeta, Hrvatskoj, pa tako i u Istarskoj županiji. U značajnom postotku vode u invalidnost, smanjuju produktivnost inače radno sposobne populacije, uz posljedična dugotrajna bolovanja i prijevremene smrti te su vodeći uzrok hospitalizacija i utrošenih lijekova.

KVB se razvija pod utjecajem rizičnih čimbenika, a najznačajniji čimbenici na koje se može utjecati su pušenje, hipertenzija, hiperlipidemije, pretilost, šećerna bolest, tjelesna neaktivnost, nepravilna prehrana te upotreba alkohola, stres i depresija. Prema Europskim smjernicama za prevenciju kardiovaskularnih bolesti iz 2012. godine, nastanak KVB-a se može spriječiti u čak 80-90% slučajeva. Svjetska zdravstvena organizacija naglašava da se strategijom uravnotežene kombinacije populacijskog pristupa i pristupa rizičnim skupinama može postići učinkovit nadzor nad epidemijom KVB-a. Ključne su međusektorska suradnja i umrežavanje na različitim razinama te širok obuhvat putem ekonomski prihvatljivih i dostupnih programa na najnižoj lokalnoj razini tijekom duljeg razdoblja.

Bez obzira što je KVB najveći javnozdravstveni problem i vodeći uzrok smrtnosti, Hrvatska nema strategiju za prevenciju i kontrolu.

Strateško planiranje prevencije kardiovaskularnih bolesti u Istarskoj županiji

Imajući to u vidu, Istarska županija (IŽ) je 2005. godine pod stručnom supervizijom i uz podršku Hrvatske mreže zdravih gradova i Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ u sklopu Plana za zdravlje građana Istarske županije i konsenzusom struke, politike i građana izabrala svoje županijske javnozdravstvene prioritete. Među njima je prevencija

Kardiovaskularne bolesti (KVB) najveći su javnozdravstveni problem i vodeći uzrok smrtnosti u Hrvatskoj. Moguće ih je prevenirati u visokom postotku, ali to zahtijeva sveobuhvatni pristup koji uključuje promociju zdravlja i preventivne programe na populacijskoj i individualnoj razini. Budući da Hrvatska nema takvu strategiju, Istarska županija je putem svog Plana za zdravlje i EU projekta „Love your heart“ razvila sveobuhvatni model prioritarnog ulaganja u programe prevencije i kontrole KVB-a na svom području. Evaluacija je pokazala da su postignuti značajni rezultati u pružanju preventivnih usluga, uz veliko zadovoljstvo krajnjih korisnika. Ključne su bile međusektorska suradnja i umrežavanje na različitim razinama te široki obuhvat.

Roberta Katačić, dr. med., MPH, viša savjetnica za zdravstvo

Sonja Grozić-Živolić, prof. psih., pročelnica,

Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Istarske županije

KVB-a izabrana kao prioritet u dva uzastopna planska ciklusa (od 2005. do 2012. i od 2013. do 2016. godine).

Tijekom tog jedanaestogodišnjeg razdoblja u implementaciju aktivnosti bili su uključeni sustav zdravstva, lokalna samouprava te civilni sektor, ukazujući i u praksi na nužnost međusektorske suradnje. Vlastitim resursima koji su ulagani u strateško planiranje i razvijanje preventivnih usluga, koje nadilaze nacionalne standarde, pridodana su i značajna europska sredstva putem prekograničnog projekta.

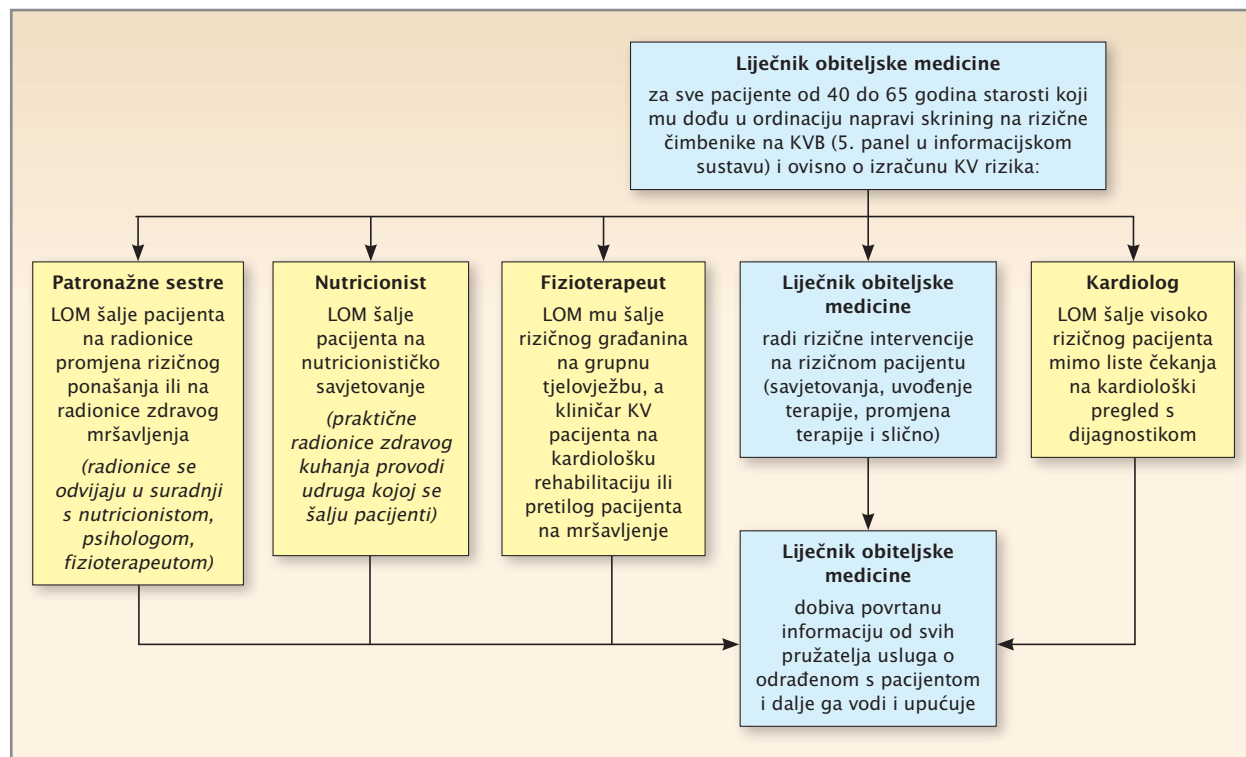
Metode rada programa unapređenja prevencije KVB-a u Istarskoj županiji bile su strateško planiranje i priprema godišnjih operativnih planova aktivnosti usvojenih od županijske Skupštine i predstavljenih javnosti putem web stranice <http://zdrava-sana.istra-istria.hr>; višekratna analiza rezultata (godišnja izvješća, SWOT) i po potrebi preusmjerenje daljnjih aktivnosti; ulaganje u razvoj preventivnih usluga iznad nacionalnog standarda u zdravstvenim ustanovama; poticanje i usmjerenje rada udruga putem javnog natječaja te razvoj modela sveobuhvatne prevencije KVB-a i stvaranje uvjeta za njegovo provođenje putem EU natječaja i projekta „Love your heart“ (LYH).

Projekt „Love your heart“

Pod vodstvom IŽ-a projekt LYH je proveden kroz program prekogranične suradnje IPA Adriatic u partnerstvu s Istarskim domovima zdravlja (IDZ), Općom bolnicom Pula (OB), tri talijanska i jednim albanskim partnerom. Njegova je vrijednost 1,360.470 €, od čega je 738.300 € uloženo u Istru. Projekt, pa tako i njegovi rezultati, podijeljeni su na pripremni dio i na pokušni rad Centra za prevenciju KVB-a (dalje Centar).

U pripremnom dijelu kreirani su edukativni materijali za dodatno obučavanje stručnjaka i rad s građanima/pacijentima (devet priručnika i 20 videoprezentacijaza stručnjake te 57 edukativnih letaka i 13 videoemisija za pacijente; sve dostupno na web stranici Zdrava Istra – Istria sana, pod rubrikom „Love your heart“). Provedena je edukacija zdravstvenih djelatnika (86 liječnika obiteljske medicine (LOM), 43 patronažne sestre, tri fizioterapeuta) i ostalih stručnjaka važnih za prevenciju KVB-a (psiholozi, ugostitelji, nastavnici). Pripremljen je informacijski sustav za integraciju stručnjaka koji rade na primarnoj i sekundarnoj razini zdravstvene zaštite s kardiovaskularnim pacijentom/rizičnim građaninom u središtu. Nabavljena je

SLIKA 1. Shematski prikaz odvijanja preventivnih aktivnosti u Centru za prevenciju kardiovaskularnih bolesti u Istarskoj županiji

dotatna medicinska i informatička oprema za rad u Centru i izvršeni manji infrastrukturni zahvati u IDZ-u i u OB-u Pula, koji su omogućili otvaranje preventivnog Centra.

Planski je poticana i uspostavljena suradnja među pružateljima preventivnih usluga na različitim razinama radi organizacije sveobuhvatnih usluga: suradnja između politike (lokalna samouprava), stručnjaka (zdravstveni sustav) i civilnog sektora; uska suradnja i informatička povezanost između različitih razina zdravstvene zaštite: primarne (IDZ i LOM koncesionari), sekundarne (OB Pula) i „zavodske“ (Zavod za javno zdravstvo Istarske županije – ZZJZIŽ); bolja suradnja različitih profila zdravstvenih i nezdravstvenih djelatnika i prisniji timski rad unutar zdravstvenih ustanova prilikom rada s KV rizičnim građanima/pacijentima (liječnici, sestre, fizioterapeuti, nutricionisti, psiholozi, ...) te umrežavanje s nezdravstvenim sektorima važnima za primarnu prevenciju KVB (obrazovni sustav, ugostiteljstvo).

Implementacija i pokusni rad županijskog preventivnog Centra, jedinstvenog u Hrvatskoj, trajali

su 17 mjeseci, od 1. listopada 2014. do 28. veljače 2016. Centar je organiziran na dvije lokacije u Puli (u IDZ-u i u OB-u) i informatički povezan s LOM-om diljem Istarske županije. Unutar sjedišta IDZ-a u Puli odvija se većina aktivnosti vezanih za edukaciju, savjetovanje, informatizaciju te koordinaciju i objedinjavanje rada na KVB prevenciji (u suradnji s ispostavama IDZ-a). Uspostavljene su radionice za mršavljenje i redukciju rizičnih čimbenika vođene od patronažnih sestara, radionice za KV rehabilitaciju koje su vodili fizioterapeuti, savjetovanja o pravilnoj prehrani koje su vodile nutricionistice te pojačani skrining KV rizičnih čimbenika koji su organizirali LOM-ovi. U tom se dijelu Centra također provodi tercijarna rehabilitacija kardioloških i endokrinoloških pacijenata (pretili, dijabetičari) koji se šalju u program nakon hospitalizacije ili iz „dnevne bolnice“ OB Pula. U OB-u Pula nalazi se drugi dio Centra, koji ima dijagnostičko-konzilijarni, ali i edukativni karakter (edukacija hospitaliziranih).

Preventivne aktivnosti u Centru odvijale su se po multidisciplinar-

nom modelu skiciranom na Slici 1.

Tijekom implementacije projekta LYH kroz skrining je prošlo 2625 rizičnih građana u ordinacijama 58 LOM-a diljem Istre, 162 pacijenta je prošlo kroz radionice sekundarne prevencije (promjena rizičnog ponašanja, zdravo mršavljenje, nutricionističko savjetovanje, psihološko savjetovanje, grupna tjelovježba), 121 kroz programe tercijarne prevencije (prehrana nakon KV incidenta, kardiološka rehabilitacija, tjelovježba i prehrana kod pretilosti i šećerne bolesti); 1124 pacijenta je pregledao kardiolog, a educirano je 354 hospitaliziranih pacijenata na kardiološkom odjelu. U godini dana (uglavnom tijekom 2016.) radom fizioterapeuta obuhvaćeno je 139 pacijenata (82% žena). Kod 73,68% je zamijećen pad srčanih otkucaja pri istim naporima, što ukazuje na porast njihove izdržljivosti i opće kondicije u aspektima tjelesne aktivnosti. Prosječan gubitak kilograma po pacijentu je bio 10,4 kg godišnje. Gotovo svim pacijentima s hipertenzijom smanjena je količina lijekova koju koriste za regulaciju povišenog tlaka ili je u potpunosti ukinuta terapija. Svim kardiološkim

Završna konferencija projekta „Love your heart“

pacijentima bolji su nalazi kontrolnih ergometrija.

Detaljniji rezultati projekta LYH objavljeni su u izvornom radu u „Acta medica Croatica“ 2018;72: 149-59.

Nastavak rada na prevenciji kardiovaskularnih bolesti

Iako je evaluacija projekta LYH pokazala vidljive rezultate uz zadovoljstvo krajnjih korisnika (stručnjaka i građana), zaključeno je da uprava na regionalnoj razini može izdvojiti sredstva za razvoj dobrih programa iznad nacionalnih standarda, ali nema snagu i kapacitete za širenje usluga na cijelu populaciju. A jedino dugotrajnim ulaganjem u široku dostupnost preventivnih usluga i maksimalnim obuhvatom populacije mogu se očekivati željeni rezultati. Zbog toga je potrebno uključivanje resursa s nacionalne razine kako bi

županijski program prevencije bio uspješan ne samo sadržajno, integriranim pristupom i umrežavanjem, već i dugoročnim rezultatima koji će se odraziti na pad morbiditeta i mortaliteta od KVB-a.

U tom se kontekstu, nakon završetka projekta LYH i u sklopu novoga županijskog prioriteta prevencije kroničnih nezaraznih bolesti u IŽ-u, od 2017. do 2020. godine odvijaju sljedeće aktivnosti: zapošljavanje magistre nutricionizma u OB-u Pula radi unapređenja kvalitete prehrane u bolnici (individualna i grupna edukacija pacijenata, izrada edukativnih materijala o pravilnoj prehrani, rad na informatizaciji bolničke kuhinje i usklađivanje sa standardima); otvaranje savjetovališta za prehranu u ZZJZIŽ-u i zapošljavanje dvije magistre nutricionizma za rad u Puli i u svim ispostavama, u suradnji sa liječnicima i psiholozima; otvaranje

mreže savjetovališta za KV bolesti pod vodstvom patronažnih sestara u ispostavama IDZ-a; zapošljavanje dva viša fizioterapeuta za rad u Centru za prevenciju KVB-a i kardiološku rehabilitaciju u IDZ-u u suradnji s Ministarstvom zdravlja, Thalassoterapijom Opatija i OB-om Pula.

Program prevencije KVB-a razvijen i pilotiran u IŽ-a predstavlja primjer dobre prakse koji treba nastaviti, proširiti i institucionalizirati, čime bi se osigurao bolji učinak tako koncipirane cjelovite intervencije na zdravstvene ishode cjelokupne populacije. Potrebno je uključivanje nacionalne razine upravljanja s jasno definiranom strategijom i operativnim planom kojim će se preraspodijeliti resursi i podržati kvalitetni županijski programi prevencije KVB-a. Bude li to omogućeno, dugoročne uštede mogu biti impresivne.